

Lauri Lagle kuulus lavastus: ühe ekspeditsiooni lõpuvool

Karin Allik, teatrikriitik

29. august 2022, 22:06

- Lavastuses «uurib Lagle juba tuttavaid teemasid, ent võtab kasutusele uued meetodid.
- Lagle eesmärk on teosega tabada inimese olemust.
- Näis, et proovisaali tuldi küsimustega, mille vastustest oldi ise ka siiralt huvitatud.

Tihtipeale, kui teatrinäitlejatega kontserdikavasid kokku pannakse ja avalikkusele välja reklaamitakse, töötavad need kuuluda eeskätt meelelahutuse kilda või lõhnavad sootuks haltuura järele.

Ometi näitab Lauri Lagle, et kontserdina määratletud teatriteos võib endast kujutada ka eksistentsiaalset rännakut kirevatel helimaastikel ning jätta kummitama ideed, mitte laulusõnad. Lavastuses «Ainult jõed voolavad vabalt» uurib Lagle juba tuttavaid teemasid, ent võtab kasutusele uued meetodid.

Möödunud aasta detsembris vaatasin Lagle eelmist lavastust «Tähtede all» ja kirjutasin siis etenduse järel: «Saan aru, et inimese loomulik olek on koos olek.» Täpselt samamoodi tahaksin öelda ka nüüd ja lisada sinna lõppu lausa hüüumärgi. Koos olemine ja koos tegutsemine omandavad lavastuses «Ainult jõed voolavad vabalt» täiesti uue mõõtme. Fakt, et kontserdiliku raamistuse tõttu kujuneb lavalolijatest tõeline bänd, võimaldab trupil kombata kõrgemat koos olemise pilotaaži, seda nii filosoofilises kui ka näitlejatehnilises mõttes.

Vabalt voolamise tehnika

Esmalt filosoofilisest plaanist. Lavastuse pealkirja «Ainult jõed voolavad vabalt» selgitas Lagle esietenduse-eelsetes intervjuudes kui fraasi, mis kehastab erilist seisundit, ülimat vabaduse tunnet – mis siis, et tänapäeval võib inimene tegelikult jõevoolu vabadusse sekkuda. Kui Lagle selgitustes domineeris niisiis pealkirja viimane sõna ehk «vabalt», jäi mind kui vaatajat pigem kummitama «voolavad». Näitlejate ennastunustavat musitseerimist jälgides meenus mulle psühholoogiateadlase Mihaly Csikszentmihalyi teooria *flow*'st ehk voolust(!), mis tekib, kui inimene süveneb ühte tegevusse niivõrd, et kõik ülejäänud kaotab tegutsemise ajaks tähtsuse.

«Teatri kõige suurem väärtus on püsitrupp, kellega otsida väljendusvahendeid, millega sõnastada maailmas toimuvat.»

Lauri Lagle

Csikszentmihalyi järgi ei ole inimese elu kõrghetked kunagi need, kus oleme lõõgastunud ja passiivsed. Vastupidi, tõelist õnne, vabadust, lahedust kogeme hoopis siis, kui pingutame ja tegutseme vabatahtlikult oma võimete piiril, püüeldes jõukohase eesmärgi poole. See ongi *flow*. Ajakulg muutub, kahtlemine kaob ja töö kulgeb mängleva kergusega. Ja mis veel, eriti nauditavaks muutub *flow* siis, kui saavutame selle teistega koos.

«Ainult jõed voolavad vabalt» näibki otsivat neid elu kõrghetki, kus väline maailm mõneks ajaks ununeb ning oluliseks muutub vaid hetk, mis valitseb siin ja praegu. Kuigi Csikszentmihalyi seob *flow*'d tihedalt õnnega, ei peida Lagle lavastuse vool endas ainult puhtakujulist õnne, vähemalt mitte sellisel kujul, nagu seda esialgu ette kujutaksime. Koos õnnega voolavad lavastuses nii nukrus kui ka nostalgia, nii frustratsioon kui ka viha. Nõnda iseloomustab Lagle loodud voolu pigem omamoodi täielikkus, terviklikkus. Kirgast õnnetunnet tasakaalustavad kümned erinevad toonid – mõned heledamad, mõned sombusemad. Kui Lagle eesmärk on teosega tabada inimese olemust – on ju siiski tegu «kontserdiga inimesest», nagu ütleb lavastuse tutvustus –, siis ilmutab see olemus end publikule äärmiselt kompleksse ja ulatuslikuna.

Rääkides aga «Ainult jõed voolavad vabalt» näitlejatehnilisest küljest, ei tule Lagle lavastajateed jälgides vast üllatusena, et nüüdseski uuslavastuses heiastub tema siiras püüdlus ansamblimängu poole, kus iga trupiliige on võrdselt oluline ning tegutseb ülejäänud näitlejatega harmoonias. «Teatri kõige suurem väärtus on püsitrupp, kellega jätkata otsinguid, liikuda tööst töösse, otsida väljendusvahendeid, millega sõnastada maailmas toimuvat,» arutles Lagle esietenduse eel.

Teatritrupist saab bänd

Tänu ansamblimängule ei avaldu *flow* mitte ainult lavastuse ideelisel tasandil, vaid ka näitlejate mängus. Trupp ei näitle publikule ühist voolu, vaid püüab seda saavutada päriselt. Trupisisene dünaamika meenutabki suuresti bänditegemist, kus lavalolijad peavad üksteist täielikult kuulama ja tajuma, et sünniks eelmainitud harmoonia – seda nii muusikalises kui ka tunnetuslikus võtmes. Tõsi küll, lavalise harmoonia poole saab loomulikult püüelda ka ilma bändi tegemata, ent ühiselt musitseerides tuleb eriti hästi ilmsiks, kas trupp on omavahel katkematus kontaktis või mitte.

Ehkki «Ainult jõed voolavad vabalt» näitlejate lavaline kohalolu ja energeetiline tulevärk on kahtlemata võimsad, tekkis nende esimest ja teist etendust vaadates tunne, et lavastuse kõige ägedam osa toimus arvatavasti juba kuu aega tagasi ära,

kus sobivaid väljendusvahendeid ja -viise alles otsiti. Lavastusprotsessi kuulus nimelt Kasari jõe ääres veedetud loomelaager, kus otsiti nii traditsiooniliste kui ka ebatraditsiooniliste pillidega helisid, «mis avaksid inimeseks olemises sõnatult midagi olulist». Oletan, et just seal leidis ekspeditsioon aset oma puhtaimal kujul – toimus tõeline uurimisretk heli- ja sisemaailma, teadmata, mida sealt eest võidakse leida.

Nobeli saali lavale jõudmise ajaks olid helid juba välja valitud ja küllaltki fikseeritud, ent otsing kestab loodetavasti nii näitlejate dünaamikas kui ka publikuliikmete peas edasi. Ekspeditsiooni olulisim väärtus viimase kolme tegutsemisaasta jooksul ongi küllap olnud asjaolu, et trupp ei alustanud oma loomeprotsesse kunagi valmis idee, sõnumi või väitega, mida publikule edastada. Näis, et proovisaali tuldi küsimustega, mille vastustest oldi ise ka siiralt huvitatud, ning neile otsinguile pühenduti jäägitult. Ka ajaks, mil publiku ette astuti, ei olnud vastused veel võtnud kindla väite kuju, vaid hõljusid õhus hüpoteesidena, et otsing iial ei lõppeks. Ehk kestab ta edasi ka siis, kui üks ekspeditsioon otsa saab.